

ÁCS TIBOR:
MÉSZÁROS LÁZÁR HADÜGYMINISZTER RENDELETEIBŐL,
VALAMINT A HADÜGYMINISZTÉRIUMBAN A KATONAI
EGÉSZSÉGÜGYRŐL MEGŐZÖTT IRATOKBÓL
(1848. JÚLIUSTÓL 1849 ÁPRILISÁIG)¹

Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti
Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád

Budapest, 1848. júl. 6.

A hadügyminiszter utasítása a budai főparancsnoknak²

Czindery Pál Vilmos 12. gyalogezredbeli főorvos a honvédi 1-ső zászlóaljhoz, valamint Stöckl József a Ceccopieri gyalog ezredbeli alorvos a 8-ik zászlóaljhoz ezen minőségekben kineveztetvén, ezennel felkérem a főhadai kormányt, miszerint ezen egyéneknek új állomások elfoglalására nézve a kellő rendeletet minél előbb megtenni sziveskedjék.

Hadügyminiszter
Mészáros Lázár

- - - - -

Budapest, 1848. júl. 21.

A hadügyminiszter utasítása a főhadai kormánynak³

Jelen – belátásul szolgáló csatolmányok visszatevése, és a középponti katonai gyógyszerügyi személyzetről szóló névlajstromnak béküldése mellett elvárom a főhadai kormánynak abbéli nézetét, miszerint az illető Kokszer Ágostonnak Lembergől Pestre leendő áttétele mikép volna

---

¹ Gyűjtötte és sajtó alá rendezte: Ács Tibor.

² Forrás: Eredeti tisztázat (továbbiakban: ered. tiszt.). Hadtörténelmi Levéltár. General Commando in Hungarn (továbbiakban: GC) 1848-R-23/60. /HM 1848:1092./. Mellette R.5867. sz. a budai főhadparancsnokság 1848. július 10-i intézkedése az alakulatokhoz.

³ Forrás: Ered. tiszt. GC 1848-R-129/4. /HM 1848:3420./. Mellette a budai főhadparancsnokság 1848. július 29-i R.6456. sz. intézkedése a pesti katonai városparancsnok felé.

legcélszerűbben létesíthető. Együttal a pesti katonai gyógyszerháznak ki által, mennyi időre, és mennyiért kibérlése iránt is kimerítő jelentés ide terjesztendő.

hadügyminister
Mészáros Lázár

- - - - -

Budapest, 1848. júl. 27.

A hadügyminister felszólítása a magyar hadi főparancsnokságnak⁴

Szeged városában működő kormánybiztos e mai nap futárral érkezett jelentése által arról értesülvén – miszerint előreláthatólag a tábori betegek száma szaporodtával sem a katonai kórház, sem pedig ezentúl a ferencz és minorita szerzetek zárdáiban a kitűzött célra készen tartott, és mintegy 540 személyre számított alkalmazosságok, elegendőre nem lesznek – miután javallat tétetett, hogy illy körülmények közt a Szegeden most üresen álló katonai négy laktanyák a fent érintett célra átengedtesse, e magyar hadi főparancsnokságot felszólítom, – sziveskedjék rögtön akkép intézkedni – miszerint ezen kérdéses laktanyák haladéktalanul a mondott kormánybiztos további rendelkezése alá bocsátassanak.

hadügyminister
Mészáros Lázár

- - - - -

Budapest, 1848. júl. 29.

A hadügyminister intézkedése a magyar hadi főparancsnokságnak⁵

A tábori főorvosi igazgatóság előterjesztésére Dr. Betzár Ferencz Lipot főherczeg 53-ik számú gyalog ezredi főorvos, Ferdinánd császár 1-ső számú huszár ezredhez f.é. Julius 16-al ezred orvosának ki nevezetett. Ennek folytán e hadi főparancsnokság intézkedjék, miszerint ezen előmozdított ezred orvosa, f.é. Julius 16-al a nevezett ezrednél állapotba és illetékbe vétessék.

hadügyminister
Mészáros Lázár

- - - - -

Budapest, 1848. júl. 31.

A hadügyminister felszólítása Arányi Lajos orvostanár úrnak⁶

⁴ Forrás: Ered. tisz. GC 1848-R-206/14. /HM 1848:2248./. mellette a budai főhadparancsnokság 1848. július 28-i R.6627. sz. intézkedése a szegedi térparancsnoksághoz.

⁵ Forrás: Ered. tisz. GC 1848-R-23/91. /HM 1848:1729./. Mellette a budai főparancsnokság 1848. augusztus 6-i R.6977. sz. intézkedése a két ezred felé.

Felszólítom és kérem ezennel az orvostanár urat: miszerint a Tisza menti csatamezői kórházakat Bee cs. tanácsos, orvostanár és hadmegyei karorvos úr kíséretében beutazni, azokat mi a honvéd és nemzetőrseregi kellékeket illeti egyetértőleg a karorvos úrral megvizsgálni, és a bennök találó hiányokat közrendeleteik által kijavítani szíveskedjék, elutazása véget magát előbb Bee karorvos úrral értekezésbe tegye, hogy holnap vonaton Szolnokig, holnapután pedig Szolnoktól Szegedig gőzhajon elindulhasson.

Ha netán Bee Karorvos úr a többi harcsmunkálati vonalakon létező kórházakat is ön társaságában beutazni kívánná és ön ebbe beleegyezne, úgy arra önt ezennel felhatalmazom.

- - - - -

Budapest, 1848. aug. 16.

A hadügyminiszter rendelete a magyar főhadi parancsnokságnak⁷

A tábori kórházak megvizsgálásával megbízott fenedéki orvos Beé tudor jelentése szerint, az Ó Becsei kórházak, a betegek szállásolás, és orvosi gondviselés tekintetében nem nyújtják a kívántató megnyugtatót, azért azon fenedéki orvos, orvosi tekintetben azon kérelmet hozta elő, hogy Turszky gyalogezredtől az ezredi orvos Meingasser, az 5-ik tüzérségi ezredtől a főorvos Gloss, és a már Szegeden lévő főorvos Brukmüller százsz nevű vasas ezredtől, 5 alorvosokkal együtt tüstént az óbecsei kórházakhoz azon parancsolattal küldessenek, hogy Meingasser ezredi orvos, a kórházak felett a főügyelést, különösen pedig a megsebesítettek gondviselését vegye át. Megkeresem tehát e főhadi parancsnokságot, hogy a nevezett három orvosokat haladéktalanul vaspályán Szolnokig, onnét a Tiszán gőzösön Ó Becséig utasítsa, és a foganatosításról jelentést tegyen.

Ami az alorvosokat illeti, egyuttal azon rendelést teszem, hogy ezeket, mivel a katonai karban nem találtnak elegendő számmal, a fenedéki orvos Beé egyetértőleg, Sauer országai főorvossal a polgári rendből válassza, és tüstént Ó Becsére küldje.

Hadügyminister
Mészáros Lázár

- - - - -

Budapest, 1848. aug. 22.

A hadügyminiszter rendelete a budai főhadi parancsnokságnak⁸

Ö. cs. kir. felsége, az osztrák hadügyminister alázas indítványa folytán, folyó évi Augusztus hó 6-ról költ legmagasabb határozatánál fogva a szinte folyó évi Május hó 1-ső napjától hadorvosi

⁶ Forrás: Fogalmazvány. Magyar Országos Levéltár. Az 1848–49-es minisztérium levéltára. H 75. Hadügyminisztérium általános iratai (továbbiakban: HM) 1848:1651. sz. Mellette 1848. július 30-i 1648. sz. fogalmazvány Balassa orvostanárhoz és 1650. sz. utasítása dr. Bee vezető törzsorvoshoz.

⁷ Forrás: Ered. tiszt. GC 1848-R-23/68. /HM 1848:3323./. Mellette Bee dr. 1848. augusztus 16-i 915. sz. jelentése és a budai főhadparancsnokság 1848. augusztus 18-i R.7450., 7462. sz. utasítása a végrehajtásra öt illetékeshez.

⁸ Forrás: Ered. tiszt. GC 1848-R-23/35. /HM 1848:5192./. Mellette a budai főhadparancsnokság 1848. augusztus 30-i R.7866/7899. sz. intézkedése az orvosokról 31 katonai szervezethez és dr. Bee vezető törzsorvos augusztus 29-i 987. sz. előterjesztése a főhadparancsnokságnak 29 orvosra.

Ha valami katonai csapat, vagy kórodánál orvosi, vagy gyógyszerészi személyzetre szükség volt, e hadügyminisztérium a szükséges egyéneket közvetlenül Stáhly osztályigazgató, vagy Sauer országos főorvos által a polgári rendből vétette fel, szinte úgy eszközöltettek az áthelyezések az osztrák csapatoktól a magyar hadsereghez előfordult kérelmek következtében, és az egyének mindig tüstént rendeltetésük helyére küldettek – melyeknek száma jelenleg már 60-hoz közelít. – Ezen személyzetnek alkalmaztatása jövőben is a bécsi Josephinusen igazgatóságának minden befolyása nélkül egyedül egyetértőleg Stáhly osztály igazgatóval fog történni, ki az említett tisztelt felhívás következtében mint tábori főorvos egy külön tábori orvosi és gyógyszerészi kar felállításával egyuttal megbízott.

Mi a gyógyszereket illeti, ezeknek csak addig és cikkeként hozattak Bétsből míg más illő áronni megszerzésre való alkalom elő nem fordult, azonban tapasztalván, hogy majd minden gyógyszeri cikket honunkban oltsobban kaphatni, mint Bétsben, mi bebizonyult az által, hogy a Temesvári és aradi ebbeli téli szükséglet Ischögl pesti fűszerárusnál való vásároltatása által 2000 ft. illetőleg 25. száztul nyeretet, e hadügyminisztérium már jóval ez előtt azon intézkedést tette, miszerint jövőben minden gyógyszeri cikket Pesten nyilvános árlejtés útján beszereztesse, és ezekkel minden honunkhoz tartozó tábori gyógyszerterek ellátassanak, következőleg tsak azok hozatassanak Bétsből, melyek itt nem vagy tsak felette nagy áron kaphatók.

A gyógyszerek vásárlása felett való szorgalmatos ügyelsé szinte Stáhly osztály igazgatóra bizatik.

A tisztelt honvédelmi bizottmánynak többször említett rendelete folytán e hadügyminisztérium köréhez tartozó hadi főparancsnokságok Stáhly osztályigazgatónak főtábori orvosá történő kinevezése iránt tulajdon tudomásunk, és a fenedék orvosi igazgatóságok a szerint való utasításuk végett érintetnek.

hadügyminiszter
Mészáros Lázár

- - - - -

Budapest, 1848. okt. 15.

A hadügyminiszter intézkedése a magyar hadi főparancsnokságnak¹⁰

A honvédelmi bizottmány folyó hó 13-án 1030/E. szám alatt kelt határozatával Stály Ignác egészségügyi osztályigazgató urat a tábori főorvos hivatalával az az egy külön tábor orvosi és gyógyszerészi kar felállításával azon meghagyással bizatta meg, hogy jövőre amennyire csak lehet a gyógyszerészi cikkek az országban vásároltassanak.

Erről e hadi főparancsnokságot tulajdon tudomására és a fenedék orvosi igazgatóságok, nem különben a gyógyszerraktárak a szerint való utasítása végett azon megjegyzéssel értesitem: hogy a gyógyszerterek szükségletei fedezése miatt jókor a pesti raktárral értekezésre lépjenek.

Hadügyminiszter
Mészáros Lázár

- - - - -

¹⁰ Forrás: Ered. tiszt. GC 1848-R-23/127. /HM 1848:6554./. Mellette a budai főhadparancsnokság 1848. október 18-i R.9817. sz. intézkedése három érdekelt szervhez.

Budapest, 1848. okt. 30.

A hadügyminiszter... A hon és király nevében
az országgyűlés által megválasztott honvédelmi bizottmánynak¹¹

A tisztelt honvédelmi bizottmánynak folyó hó 13-án 1030/E. szám alatt kelt rendelete folytán Stáhly mint tábori főorvos egy a bécsitől független külön tábori orvosi kar felállításával bízott meg. Ennek következtében azon kérdést terjesztette fel, vallyon hatásköre csak a sorkatonaságra, vagy egyszersmind a honvédekre is terjesztetik e ki? Kik a sorkatonasággal ugyanazon tábori gyógyszerházakból látatnak el, s ugyan azon kórodákban vétetnek fel.

Csekély véleményem szerint hatásköre minden katonai testületekre és minden azok mellett alkalmazott orvosokra a megkivántató egyenlőség fenntartása végett lenne kiterjesztendő annál is inkább, mivel a sorkatonaság és honvédek közt valószínűleg jövőre semmi némű különbség nem leend. Hogy tehát a szükséges intézkedéseket megtehesem, bátorkodom a tisztelt honvédelmi bizottmányt e tárgybani határozatát magamnak ki kérni.

hadügyminiszter
Mészáros Lázár

- - - - -

Budapest, 1848. november 11.

A hadügyminiszter a budai hadi főparancsnokságnak¹²

Nehogy a betegek Pozsonyba való felhalmoztatása által valami ragályos betegség keletkezzék szükségesnek találom Vácson több e végre már kijelölt házakban 400 betegekre való tábori kórodákat felállítani, és ez okbul meghagyom e főhadi parancsnokságnak, miszerint e következők iránt tüstént intézkedni sziveskedjék:

1 ör. Egy erélyes nyugalmazott kapitány vagy főhadnagy neveztessek ki kórodai parancsnoknak, ki mellé egy ügyes hadi számlálót, mint számvivő adassék helyette az illető ezredbeli számoló irodába egy nyugdíjas fogadassék fel.

2. A szükséges nyoszolyák, vagy vaságyak, a megkivántató ágyneműkkel, de az utóbbiak csak azon mennyiségben; mint az egészséges katonáknak jár.

3-or. 200 pár fehérruha küldessenek minden halasztás nélkül Vácra. A kórodai parancsnokságnak meghagyassék, hogy az ápolókat, főzőket, az ottani lakosságból vegye, bizonyos az ottani hatóság által meghatározandó napidij mellett. A kórodai eszközök, edények, a mennyire lehet az óbudai raktárul adassanak ki, a hiányzók pedig, a mint jutányosabb vagy itt, vagy Vácson vásároltassanak be. Mivel végtére itt Budán is a betegek száma annyira növekedik, hogy a fennálló kórházak azoknak felfogadásokra elégtelenek, megengedem miszerint a vizi városban lévő Wodjaner nevű katonai laktanya kórodának szereltessek fel, és a midőn az épület átvétele miatt Stáhly Ignacz igazgató tábori főorvos útján a szükséges rendelést teszem, felszólítom e fő hadi parancsnokságot, hogy a vizi városban lévő katonai kórház parancsnoka ezen újonnan felállítandó kórodának felügyelőségével is megbizassák.

¹¹ Forrás: Ered. tisz. OHB 1848:2051. /HM 1848:7263./. Rávezetve az OHB 1848. november 2-i határozata: „az újonnan fölállítandó tábori orvosi kar hatásköre egyszersmind a honvédekre mint szinte minden katonai testületekre, s a mellettök alkalmazott orvosokra is kiterjesztetik...”

¹² Forrás: Ered. tisz. GC 1848-R-206/27. /HM 1848:7837., 7866./. Mellette a budai főhadparancsnokság 1848. november 15-i R.10798. sz. intézkedése három illetékes szervhez.

- - - - -

Budapest, 1848. nov. 25.

A hadügyminiszter parancsa a budai hadi főparancsnokságnak¹³

Hogy az eddig legfőképp a két fővárosban tapasztalt rendetlenség, tisztátalanság, és az ebből eredett betegségeknek a laktanyákban, katonai szállitmány házakban és kórházakban minden erélyel eleje vétessék, az országos honvédelmi bizottmány folyó hó 23-ról 3279/E., 3282/E., 3508/E. sz. a. kelt rendelete szerint az parancsoltatik: hogy

1-ör Minden katonai pságoknak, a legszigorubb felelet terhe alatt meg hagyandó; hogy minden szállitásoknál s küldéseknél, minden állomáson, de különösen a fővárosban legalább 24 órával előbb tudassák megérkeztoiket, és a seregek létszámát is küldjék be: hogy ehhez képest eleve a kiszállásokról, s az élelmiszerek előállításáról intézkedhessék a hatóság.

2-or Az eddigi fennállott sor s önkéntes sereg szállitmány házai egyesülendők, s erélyes s értelmes parancsokkal, kik közül kettőre a nemzetőrségi hadi tanács, egyre pedig a magyar hadi főpság, e hadügyminisztériumnak rögtön előterjesztést tenni sziveskedjék, ellátandok, kik a rendfentartásáról s tisztaságáról felelős leendnek.

3-or Rendelet tételessék: hogy az illető kórházakban, laktanyákban, az ott tanyázó csapatok parancsnokai alattvalóikra felügyeljenek, s körülöttük tartzkodjanak, minden szükségeikről gondoskodjanak, s rendet fentartsák.

4-er Az üre, és még fel nem szerelt szobák látassanak el minnél előbb a szükségesekkel, egyuttal a közös tér- és várparancsnokságról, s annak rendezéséről szinte mielőbb intézkedés tételessék, hogy ez által az itt létező tisztok szállásáról, foglalatosságairól s.a.t. a hatóságok a netalán szükséges értesítést meg szerezhessék.

Mellyeket a budai hadi főpsággal azzal tudatik: hogy mindezekre nézve pontonként: jelesül a szállitmányoknak minden állomásokon hová érkeznek, legalább 24 órával előbb leendő bejelentése, s létszámok beküldése irányt a kormánya alatt lévő pságok rögtön utasítása által, a laktanyákra, és kórházakra szükséges magánépületek kibérlése s felszerelése iránt pedig a két várossal, a többi pontokra nézve pedig a nemzetőrségi hadi tanács által rendelendő egyénnel egyetértőleg teendő intézkedése iránt kellő rendeleteket megtenni sziveskedjék; és az eszközöltekről ide jelentést adjon.

hadügyminiszter
Mészáros Lázár

- - - - -

Budapest, 1848. dec. 2.

Az eddigi országos hadi tanácssal egyesült
királyi magyar hadügyministerium rendezési terve¹⁴

¹³ Forrás: Ered. tisz. GC 1848-R-180/4. /HM 1848:8543./. Mellette a budai főhadparancsnokság 1848. november 28-i R.11250. sz. intézkedése négy illetékes szervhez.

¹⁴ Forrás: Ered. tisz. OHB 1848:4757. /HM 1848:E.10637/1737./. Rávezetve az OHB elnökének jóváhagyása: „Tudomásul szolgál.”

A hadügyminisztérium fő igazgatási hatósága a hadseregnek, melytől minden, az összes katonaságot érdeklő rendelkezések veszik eredetüket. Ez gondoskodik a katonai testületek élelmezéséről, ruházataról, fegyverzetéről, felszereléséről, elszállításáról stb, stb, és ez dönti el legfelsőbb főlebbvezések esetében a hozzá felterjesztett kérdéseket...

Az ügyvitel beosztása: ...

VIII. Egészségügyi osztály.

/betűje/ H.

Osztályigazgató: országos tábori főorvos igazgató: Stáhly Ignác.

Személyzet:

fogalmazó Huszty Pál

iktató Lászy József

fogalmazósegéd Vantsek Ernő...

Ezen osztályba tartozik mindaz, mi az ország tábori kórházaira és az összes katonai személyzetére vonatkozik.

Általános utmutatások

a hadügyminisztérium ügymenetére és vezetésére nézve.

Az ügyfolyam átnézésének könnyítése tekintetéből a különböző osztályok az abc rendje szerint A, B, C stb. betűkkel jelöltnének.

Minden osztály illető betűjét a tárgy száma elé írja, p.o.E.264,...

Az egészségügyi osztály betűje csak H,...

Ezen terv a közzététel után azonnal életbeléptetendő...

Hadügyminiszter

Mészáros Lázár

- - - - -

Vác, 1849. jan. 6.

Görgei tábornok a fel-dunai mozgó hadsereg fővezérének
felterjesztése a hadügyminisztériumba¹⁵

„Hadseregemet minden tekintetben rendezni akarván az egészségügyek célszerű viselésére szükségesnek és illőnek tartom, hogy mindennek előtt seregemhez két törzsorvos neveztessek ki, kiknek főfeladatuk leendő a még eddigelé fölötté is hiányos orvosi személyzetet rendezni és hadseregem egészségügyei fölött fölügyelni; nekem minden üdvös célhoz vezető tervzetét hadügyministeri jóváhagyás végett fölterjesztem.

Egyike ezen törzsorvosoknak legyen igazgató, kültábori egészségügyekben, feladata a tábori orvosi személyzetet célszerűen rendezni; ennek ő főnöke, teljesen hatalmában álljon az

¹⁵ Forrás: Ered. tisztt. HM 1848:3536/330.H./T.283./. Az 1849. február 18-án iktatott felterjesztésre, még aznap az egészségügyi osztály főnöke Görgei tábornoknak és Lumniczer törzsorvosnak megküldte egyetértését és a helyzetről sürgős jelentést kért. Megjegyezve: „Tábornok úr elszakadt seregének egészségügyéről többszörös hadügyministeri és osztály rendeletek közzététele után sem tudhatván valamit, az időközben életbeléptetett intézkedések érdekében magát a sereg rendező főorvosával kívánatos érintkezésbe sem teheti.”

orvosokat szükség szerint egyik zászlóaljtól a másikhoz, seregtől kórházba és viszont áttetni; a gyengélkedők és a sereg ideiglenes kórházai fölött fölügyelni.

Másik igazgató, a tábori kórházakban; ezeket alakítja, rendezi s igazgatja, bennök célja elérésére belátása szerint szabadon s önállóan rendelkezik, jelentéseket összehangzás végett az elsőnek tesz, a kórházakba rendelt minden orvosnak főnöke.

Mindkettőnek pedig rangja s fizetése, hivatalukhoz illőleg jár, minden őrnagynak járó illetménye.

Ezek kieszközlésére minden meggyőződéseim szerint elkerülhetetlenül szükségesek, a hadügyministeriumot felkérem egyszersmind az első Lumniczer Sándor, másik Horvát József orvos és sebésztudor s műtő urakat, eddigelé rendező főorvosokat ajánlom, mindegyiket kik egész táborozásunk ideje alatt, az ősz óta ugyanezen minőségben, fáradhatatlan buzgalommal szolgáltak seregem mellett; valahára megérdemlenék, hogy az érinenetett illetménnyel, hivatalosan neveztessenek ki.

- - - - -

Debrecen, 1849. febr. 20.

A hadügyminister körlevele valamennyi osztályigazgatóságoknak¹⁶

Hadügyminister úr rendeletére holnap reggel 9 órakor a hadügyministerium még fel nem esketett hivatalnokai, felesketése fogván eszközöltetni: felkéretnek az osztályigazgatóságok, miszerint az osztályok kebelében lévő még eddig fel nem eskütt hivatalnokaikat holnap 9 órára az elnöki osztály termébe utasítani sziveskedjék...

A hadügyministerium hivatalnokai által február hó 23-kán 1849. letett eskü az érdeklő tisztviselőktől aláírva: ...Flór Ferencz őrnagy, ...Töltényi őrnagy, ...Husztai Pál, Vanicsék Ernő, ...Hamar Arsztlan irnok...

- - - - -

Debrecen, 1849. márc. 3.

A hadügyminiszter meghagyása az osztályigazgatóságoknak¹⁷

Meghagyom az osztályigazgatóságoknak, miszerint nekem minden hó közepén úgy mint 16-án az Elnöki osztály útján következő felterjesztéseket küldjenek be...

10-szer, Egészségügyi osztály:

- a/ rangjegyzéket a törzs, -fő, és alorvosoknak.
- b/ általános számát a lovassági orvoskovácsoknak.
- c/ a kórházak miben létéről, és
- d/ a kórodákban lévő betegek havi kimutatását...

Mindezen felterjesztések pecsét alatt a fenn meghatározott időben saját személyemhez intézett levélben küldendő be.

¹⁶ Forrás: Ered. tisz. HM 1848:3592.E., 3983.E.

¹⁷ Forrás: Ered. tisz. HM 1849:4786.E. sz.

Minden év kezdetével, u.m. Január hó végén minden osztály a meghatározott felterjesztéseket, illetőleg kimutatásokat az egész lefolyt évről adandja be, az osztályokban alkalmazott hivatalnokok jellemjegyzékeivel együtt.

Végre elvárom az osztályigazgatóságoktól, miszerint ezen rendeletem pontosan fog teljesíteni.

Hadügyminiszter
Mészáros Lázár

- - - - -

Tiszafüred, 1849. ápr. 2.

Főhadi parancsnokság törzsorvosától a hadügyminister urnak¹⁸

Vetter altábornagy úr egészségi állapota jelen körülményeikben különösen figyelmet igényelvén, annak mint létét ne talán kellő intézkedések tétele végett hivatalosan előterjesztem.

Martius hó 27-én előre járt harag és meghülés következtében csuzos epés láz fejlődén ki, ez következő nap tetemesen növekedék, – 29-én bevett gyógyszerre igen nagymennyiségű epe ürítete ki, és így sikerült az epés állapotnak gátat vetni, de a csuzos kórjelek jelentékenyen súlyosbulván, a mellkas jobboldali izmaiban öszpontosultak, mit 30-án a betegség más alakot öltve magára, váltóláz kép jelent meg, melly ellen a leghatásosb szerek alkalmaztatván, annak mielőbbi kimaradása alaposan reménylhető ugyan, mit mai reggel szemle alkalmával már tapasztalék, láznélkül találván a beteget, ki éjét nyugodtan tölté, és igen valószínűleg a láz többé vissza jönni nem fog; de ezen esetben is a volt folytonos láz igen nagy foka, teljes étvágy hiány, és az álmatlanul töltött nyugtalan éjek következtében az életerők annyira kimerítvék, hogy az egészség tökéletes visszaállítására a legczélszerűbb magatartás mellett is legalább nyolcz napi idő kívántatik.

Tiszafüred, Ápril hó 2-án 1849

d. Matavovszky Ferdinánd
főhadi parancsnokság törzsorvosa

- - - - -

Debrecen, 1849. ápr. 24.

Az ideiglenes hadügyminister utasítása
Németh János alezredes hadügyministeri szárnysegédnek¹⁹

Alezredes úr ezennel oda utasittatik, miszerint a hadügyministeriumnak Budapesten el maradt, hivatalos irományait, nevezetesen:...

4/ Az egészségügyi osztály összes irományai a mellyek Stahli volt hadi főorvos felügyelete alatt állottak...

Amennyire feltalálhatók lesznek össze szedvén, biztos helyre letétesse és mindaddig a hadügyministerium Budapesten székhelyét felütheti olly hü kezekre bizza hogy a netalán előforduló szerencsétlenségnél azok a haza részeire megmentessenek...

¹⁸ Forrás: Ered. tisz. HM 1849:8532.E. Rávezetve: „Tudomásul.”

¹⁹ Forrás: Ered. fogalm. HM 1849:11398.E.

